

Forskningscirkeln – en metod för att forskningsanknyta grundutbildningen

The research circle – a method for connecting education and research

Bim Riddersporre, Sven Persson

¹ Malmö högskola, Fakulteten för lärande och samhälle, bim.riddersporre@mah.se

² Malmö högskola, Centrum för professionsstudier, sven.persson@mah.se

ABSTRACT

The purpose of the research circle is to promote participation in the development of schools and universities by teachers seeking to resolve a problem which they themselves formulate. The research circle implies new challenges for researchers and challenges traditional ideas about what actually constitutes research. In this project on connecting education and research, research circles involve student teachers, teacher educators and teachers which have identified the issues they wish to address through research. Research circles are led by researchers from Malmö university. One aim is to develop a professional language.

Keywords

Research circle, professional development, professional language, education

INTRODUKTION

Hur man ska knyta forskning till grundutbildning och yrkesverksamhet har varit ett genomgående problematiskt tema sedan professionsutbildningar knöts till universitet och högskolor. En dålig forskningsförankring i grundutbildning och yrkesverksamhet har setts som ett informationsproblem. Vi vill i denna artikel föreslå en modell för forskningsanknytning som innebär att vi skapar mötesplatser (forskningscirkel) för forskare, lärarutbildare, yrkesverksamma och studenter. I forskningscirkeln ser vi en potential att deltagarna utvecklar ett professionellt språk genom att delge varandra olika perspektiv och genom att använda forskning för gemensam kunskapsproduktion. Det specifika exemplet i denna artikel handlar om ledarskap i förskolan och de krav på utveckling och förändring som ställs i nya styrdokument.

PROBLEMATISERING

Bakgrund

En svag forskningsförankring beskrivs som ett övergripande problem för såväl högskolor (med professionsinriktning) som skolor. Kritiken utgår ofta från en föreställning om att en dålig forskningsförankring i grundutbildning och bland yrkesverksamma handlar om implementering av och information om den forskning som bedrivs inom området. Vi vill utmana denna föreställning genom att utveckla forskningscirkel inom grundutbildningen. Forskningscirkelarna i detta projekt kan beskrivas som en mötesplats där forskare och lärare från högskola/universitet, studenter vid högskolan och yrkesverksamma möts för att utveckla ny kunskap och beredskap för utveckling av grundutbildning och skola. Tillsammans arbetar man med att analysera och förstå såväl omvärldsfaktorer som det professionella uppdraget och yrkesutbildningens betydelse för den professionella utvecklingen. I forskningscirkelarna studerar deltagarna relevant forskning och utvecklingsarbeten samtidigt som de gör mindre empiriska undersökningar. Forskning och empiri tolkas och diskuteras av samtliga i cirkeln för att nå djupare kunskap kring problemområden som studerande och yrkesverksamma uppfattar vara viktiga.

När forskaren ingår i en forskningscirkel tillsammans med studenter och lärare för att de tillsammans ska söka kunskap kring ett problem, så bryter forskaren med en föreställning som utgår från att forskning bedrivs *om* lärare. I forskningscirkeln bedrivs forskning istället tillsammans *med* lärarna och lärarstudenter utifrån ett deltagarorienterat synsätt (Heron & Reason, 2001). Ett syfte är att producera kunskap och handling utifrån frågor

som formuleras gemensamt av studerande och lärare. Det andra syftet är att ge deltagarna analytiska redskap för att utveckla grundutbildningen till lärare och skapa en djupare förståelse av den egna yrkesidentiteten.

En modell för hur man kan bedriva forskningsförankring i utbildning och yrkesverksamhet har utarbetats av Sven Persson, föreståndare vid Centrum för professionsforskning (Persson, 2009). Modellen har förankrats i Malmö kommun och med framgång använts i andra kommuner runt om i landet. För närvarande finns ca 30 forskningscirkel i gång. Konferenser och seminarier kring forskningscirkel anordnas av Malmö stad och Centrum för professionsforskning.

Sammanhang

Inom utbildningssektorn möter vi just nu reformer, nya läroplaner och förändrade lagtexter som rör hela systemet, från förskola till högskola. Ekonomiska och politiska ramar liksom legala styrdokument avspeglar på olika sätt en föränderlig verklighet. När förändringar eller förskjutningar sker inom de samhällsliga systemen ger detta också eko in i de professionella uppdragen och yrkesrollerna, inte minst inom välfärdssektorn. En väsentlig fråga att ställa är på vilket sätt forskning kan hjälpa studerande, högskolelärare och yrkesverksamma att förstå, begreppsliiggöra och hantera dessa förändringar. En av de viktigaste förutsättningarna för professionell praktik och utveckling är ett rikt yrkesspråk (Persson och Riddersporre, 2011). Ett sådant bidrar även till möjligheter för den enskilde att ta del av, och i sin yrkesutövning använda, relevant forskning.

Initiativ

I projektet *Forskningscirkeln – en metod för att forskningsförankra grundutbildningen* - vill vi skapa former för att förbereda nästa generation lärare för ett yrkesliv kantat av förändring. Studenter och yrkesverksamma lärare från förskola och grundskola tillsammans med lärarutbildare från högskolan ges i projektet möjlighet att arbeta i forskningscirkel tillsammans med aktiva forskare. Syftet är att på dessa mötesplatser mellan olika aktörer ta vara på forskning, teorier, empirisk kunskap och många slags erfarenheter, och att arbeta mot ett gemensamt mål. För att göra detta möjligt behöver vi ett gemensamt språk. Ett språk som binder samman utbildning, forskning och yrkespraktik ger i det större perspektivet möjlighet att utbyta erfarenheter och driva utveckling tillsammans.

I denna framställning väljer vi att fokusera på *en* viktig aspekt av syftet med forskningscirkel i den form som beskrivs här, nämligen det språkbruk som utvecklas i mötet mellan studerande, professionella, lärarutbildare och forskare. Valet görs i övertygelsen om språket som nödvändig förutsättning för att förstå, kommunicera och tillämpa forskningsresultat. Den empiriska basen är en av de tre forskningscirkel som ingår i projektet.

Den cirkel som står i fokus har ett på förhand givet tema att arbeta med: *Ledarskap och förändring av arbetsätt i förskolan*. Bakgrunden är framför allt förskolans reviderade läroplan (Utbildningsdepartementet, 2010) och dess betydelse för hur arbetet i förskolan kan och behöver organiseras (Riddersporre, 2010). Cirkeln leds av en aktiv forskare inom området förskolans ledarskap. Deltagare är två studerande på magisternivå (pedagogik respektive utbildningsvetenskap), två förskolechefer samt två lärarutbildare tillika prefekter (varav den ena också är aktiv forskare). Två timmar var tredje vecka möts gruppen för ett gemensamt arbete med en forskningsprocess. Arbetet kommer att resultera i att gruppen skriver en del i den bok/rapport som kommer vara gemensam för projektets tre cirkel.

FRÅGESTÄLLNINGAR

Språkbruk i forskningscirkeln

Hur kan deltagarna i en cirkel skapa ett gemensamt språk i sitt arbete? Vad kommer att känneteckna språkbruket i cirkeln? Dessa frågeställningar kommer här att belysas på ett tentativt sätt, då processen fortgår och cirkeln kommer att arbeta ännu några månader med sitt uppdrag. Här ges först en kort bakgrund samt en introduktion till den begreppsapparat vi använder i detta sammanhang för att beteckna olika nivåer av yrkesrelaterat språk.

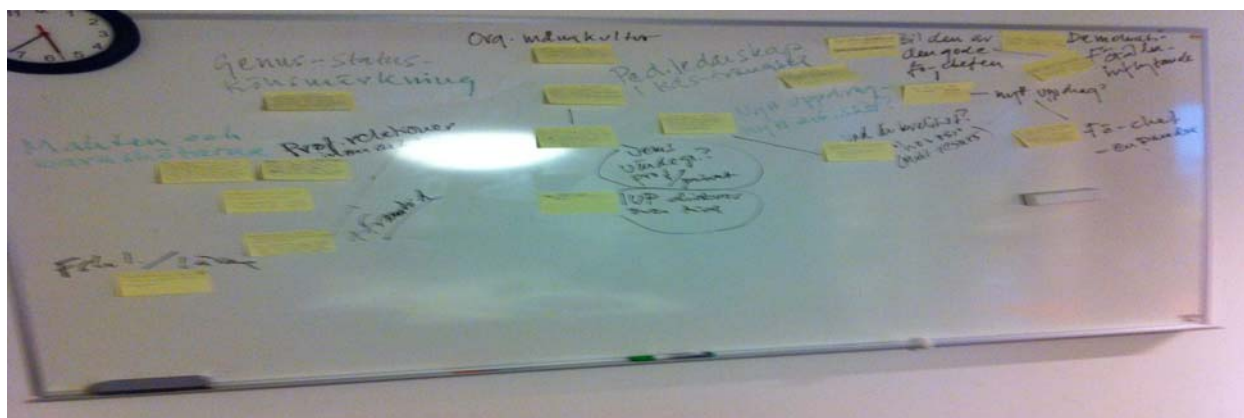
Yrken med professionsstatus kännetecknas av ett gemensamt och utvecklat metaspråk som gör det möjligt att tala om och förbättra den gemensamma praktiken. En viktig utmaning för de akademiserade professionsutbildningarna, är i ljuset av detta, att stödja studenternas utveckling av en teoretisk referensram och ett akademiskt yrkesspråk (Riddersporre, 2011). För lärarutbildningens del har detta varit tämligen svårt. En undersökning av lärares språkbruk som gjordes av Gunnel Colnerud och Kjell Granström (2002) uppvisar en problematisk bild. Författarna

talat om tre nivåer på vilka yrkets frågor kan kommuniceras. Närmast de omedelbara upplevelserna ligger *vardagsspråket* och den konkreta handlingsnivån. Mycket av lärares samtal om sitt arbete försiggår på denna närmast känslomässiga, upplevelsenära nivå. Ibland lyfts frågor till en abstrakt men inte teoretisk nivå, som i undersökningen benämns *pseudometaspråk*. Här figurerar facktermer och specialuttryck men dessa benämningar av fenomen länkas inte till varandra eller sätts in i större sammanhang. Den tredje nivån för yrkesspråk, den *metaspråkliga*, finner man vara mindre vanlig bland lärare. På denna nivå har språket en förklarande, teoretisk bas. Här kan tänkandet och förståelsen lyftas genom att man använder teorier och modeller för att se större samband och för att göra generaliseringar. Det är på denna nivå man inte längre är fången i det konkreta utan kan skapa en förståelse på en högre nivå. Här kan även teorier utvecklas vidare. Det är denna metaspråkliga nivå i yrkesspråket som främst kännetecknar ett yrke med professionsstatus. Colnerud och Granström konstaterar att lärare i mycket stor utsträckning talar om sitt arbete på vardagsspråk. Ett pseudometaspråk förekommer visserligen, medan metaspråket är mycket ovanligt. Detta kan betraktas som ytterst problematiskt med tanke på att läraryrket numera är ett legitimationsyrke.

Vi går nu vidare för att ta reda på hur språkbruket utvecklas i den aktuella forskningscirkeln.

SLUTSATSER

Sex entusiastiska deltagare och en minst lika entusiastisk cirkelledare ses för att lägga upp det kommande årets arbete. Efter presentationer av deltagarna och deras intressen görs en inventering av hur var och en riktar sitt undersökande intresse mot det tema denna cirkel ska arbeta med i projektet. Den brainstorming som utgör starten dokumenteras för att kunna processas vidare (bild 1.).

Här förekommer begrepp som organisationskultur, könsmärkning, professionella relationer, makt och arbetsdelning. Starten på kommunikationen inom gruppen är till synes starkt inriktad på att ta en vetenskaplig ansats och att undersöka sina frågor i en forskningsprocess. En betydande teoretisk kompetens gör sig gällande men även inslag av utbildningspolitisk erfarenhet. Något som nästan inte förekommer är det *vardagsspråk* som enligt Colnerud och Granström (2002) kännetecknar lärares yrkeskommunikation. Detta kan delvis förklaras av att deltagarna kommer från olika miljöer och därmed saknar gemensamma anekdoter att förhålla sig till. Något som är helt dominerande under gruppens första fas, är nyfikenhet på att kunskapa om sådant man är intresserad av och undrar över, oftast uttryckt genom att deltagarna använder sig av specifika begrepp och även explicit talar om vilken teoretisk ram de utgår från. Den teoretiska basen är till exempel socialkonstruktivistisk, diskursanalytisk respektive rollteoretisk. Alla är inte lika utmejslade i detta avseende men öppna för att fundera över sin egen utgångspunkt och betydelsen av denna. Alla är däremot helt införstådda med att utgångspunkten teoretiskt och metodiskt har en stor betydelse för den kunskap en undersökning kan generera.

I en andra arbetsfas, efter ca en termin, blir det mycket framträdande att gruppens medlemmar prövar möjligheten att samlas kring några gemensamma utgångspunkter, teoretiskt och analytiskt. Några deltagare finner att detta är både möjligt och önskvärt och slår samman sina undersökningar i en gemensam ram. Denna behöver då förtydligas vilket leder till att man begreppsliiggör och formulerar, nu även för att göra sig förstådd av dem man ska samarbeta med. Det är nu gruppen närmar sig en metaspråklig nivå, och även uppnår en sådan vid vissa tillfällen. Detta är speciellt intressant då deltagarna kommer från så olika yrkespraktiker, och därmed kunde förmodas ha extra svårt att nå fram till varandra. Här blir i stället det framträdande intrycket att alla ställer sin egen kompetens till gruppens

förfogande, att gruppen gör något med detta material så att vi alla får vara del av ett unikt samtal. I detta samtal ingår även en hel del erfarenhetsbaserade delar, men dessa blir aldrig anekdotiska utan kopplas samman med de frågor gruppen arbetar med. Även yrkespraktiken underställs ett gemensamt begreppsbyggande.

En avslutande del i forskningscirkelns arbete är skrivfasen. Denna fas har ännu bara börjat, men tankarna på att skriva har funnits med hela tiden. För vissa personer i gruppen är detta förknippat med en stark längtan, för andra med andra känslor. Det är dock ingen som uttrycker några allvarliga bekymmer med att skriva. Inför att formulera sig i text ökar noggrannheten med begrepp och teoretiska förtydliganden. Nu ska arbetet kunna bli rätt mottaget även av en läsare utan förförståelse.

Slutligen kan vi konstatera att arbetet i cirkeln sker med en mycket tydlig jämbördighet och respekt deltagarna emellan och även mellan deltagare och cirkelledare. Allas kompetens tas till vara och bidrar till ett språkbruk som definitivt har karaktären av ett professionellt yrkesspråk.

REFERENSER

- Colnerud, G. och Granström, K. (2002). *Respekt för läraryrket. Om lärares yrkesspråk och yrkesetik*. Stockholm: Stockholms universitets förlag.
- Heron, J. & Reason, P. (2001). The Practice of Co-operative Inquiry: Research with rather than on People.. In P. Reason and H. Bradbury (Eds), *Handbook of Action Research* (pp. 179-189). London: SAGE.
- Persson, S. (2009). *Forskningscirklar – en vägledning*. Malmö Stad: Resurscentrum för mångfaldens skola. Avdelning Barn och Ungdom.
- Persson, S. & Riddersporre, B. (red.). (2011). *Utbildningsvetenskap för grundskolans tidiga år*. Stockholm: Natur & Kultur.
- Riddersporre, B. (2011) Vem ska ha makten att beskriva läraryrket? *Pedagogiska Magasinet*, 1, 46-51.
- Riddersporre, B. (2010). Normativ styrning i förskolan: En fallstudie. *Nordisk Barnehageforskning* 3,3, 41-56.
- Utbildningsdepartementet. (2010). *Läroplan för förskolan*. Stockholm: Utbildningsdepartementet.